

# Các yếu tố chi phối vai trò của Phật giáo với thực hiện an sinh xã hội ở Việt Nam hiện nay

ThS. NGUYỄN HỮU NHƯƠNG

Giáo Hội Phật giáo Việt Nam tỉnh Hà Nam; Email: huunhuongvov@gmail.com

**Tóm tắt:** Từ khi xuất hiện, Phật giáo luôn giữ vai trò quan trọng trong đời sống chính trị, văn hoá tinh thần của xã hội, gắn liền với dân tộc và phục vụ lợi ích dân tộc trong suốt chiều dài lịch sử dựng nước và giữ nước. Hiện, Phật giáo ở nước ta đã có nhiều đóng góp vào công cuộc đổi mới đất nước thông qua các hoạt động phật sự và hoạt động xã hội hướng đến con người, vì con người, trong đó có các hoạt động an sinh xã hội (ASXH). Có thể thấy, hoạt động ASXH là điểm sáng, thể hiện rõ tinh thần  $\square$ nhập thế giúp đời $\square$  của Phật giáo Việt Nam. Tuy nhiên, việc thực hiện vai trò của Phật giáo với thực hiện ASXH chịu sự chi phối của nhiều yếu tố. Bài viết này nói đến những yếu tố tác động đến hoạt động ASXH của Phật giáo Việt Nam.

**Từ khóa:** Phật giáo, an sinh xã hội.

## 1. Về hoạt động an sinh xã hội

ASXH là một bộ phận quan trọng của chính sách xã hội, được Đảng, Nhà nước rất coi trọng, coi đây là yếu tố bậc nhất khẳng định vai trò của Đảng, Nhà nước, của chế độ đối với người dân. Vì thế, từ Đại hội Đại biểu toàn quốc của Đảng lần thứ IX (2001) của Đảng, cụm từ ASXH lần đầu tiên được ghi trong văn kiện. Từ đó đến nay, thuật ngữ này được sử dụng khá phổ biến trong xã hội. Tuy nhiên, ASXH có nội hàm rất rộng, bao gồm nhiều bộ phận cấu thành, còn được gọi là các trụ cột. Trong đó, các trụ cột chính bao gồm: bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, trợ cấp xã hội và xoá đói, giảm nghèo, giải quyết việc làm cho người lao động.

Trải qua những thăng trầm của lịch sử, Phật giáo Việt Nam luôn đồng hành cùng dân tộc, đồng hành với nhân dân cả nước trong quá trình xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Hiện nay, tinh thần và truyền thống đó của Phật giáo tiếp tục được thể hiện trong sự nghiệp đổi mới, từng bước phát triển trên các lĩnh vực, nổi bật nhất là kinh tế, chính trị, văn hoá, xã hội. Phật giáo đã góp phần bảo đảm cuộc sống của người dân nghèo, như: Phật giáo tham gia trợ giúp xã hội nhằm hỗ trợ đột xuất và hỗ trợ thường xuyên cho người dân khắc phục các rủi ro khó lường như thiên tai, bão lụt, các rủi ro vượt quá khả năng kiểm soát như mất mùa, đói nghèo.

## 2. Những yếu tố chi phối đối với hoạt động ASXH của Phật giáo

### Thứ nhất, yếu tố khách quan

Một là, chính sách của Đảng, Nhà nước về tôn giáo và công tác tôn giáo. Với sự quan tâm của Đảng, Nhà nước về tôn giáo và công tác tôn giáo, đã thúc đẩy các hoạt động của Phật giáo. Các chính sách về ASXH ngày

càng được hoàn thiện, đã tạo điều kiện cho các tôn giáo nói chung, Phật giáo nói riêng được thuận lợi hơn trong việc tham gia vào hoạt động ASXH. Trong quá trình hội nhập và phát triển, Đảng, Nhà nước ta ngày càng nhận thức rõ tầm quan trọng của công tác ASXH. Văn kiện Đại hội XI của Đảng chỉ rõ:  $\square$ Bảo đảm ASXH... trợ giúp và cứu trợ xã hội đa dạng, linh hoạt, có khả năng bảo vệ, giúp đỡ mọi thành viên trong xã hội, nhất là các nhóm yếu thế, dễ bị tổn thương $\square$  đề ra yêu cầu  $\square$ Chính sách xã hội phải được đặt ngang tầm với chính sách kinh tế và thực hiện đồng bộ với phát triển kinh tế, phù hợp với trình độ và khả năng nguồn lực trong từng thời kỳ $\square$ . Văn kiện Đại hội XII của Đảng đã nhấn mạnh:  $\square$ Tiếp tục hoàn thiện chính sách ASXH phù hợp với quá trình phát triển kinh tế - xã hội $\square$ , đồng thời đề ra nhiều chủ trương mới trong lĩnh vực bảo đảm ASXH. Những quan điểm, đường lối, chính sách của Đảng, Nhà nước ta về sự tham gia của các tổ chức tôn giáo, trong đó có Giáo hội Phật giáo, trên lĩnh vực ASXH đã và đang đi vào cuộc sống, tạo điều kiện cho Giáo hội Phật giáo tham gia ngày một nhiều hơn, hiệu quả hơn, đóng góp tích cực hơn vào công tác ASXH. Những văn bản pháp lý, đặc biệt là chủ trương, chính sách xã hội hoá từ thiện, nhân đạo là căn cứ để các tổ chức, cá nhân có thể trực tiếp tổ chức hoạt động từ thiện, nhân đạo, đồng thời cũng là cơ sở pháp lý quan trọng để cơ quan chức năng dễ dàng quản lý, điều hành các hoạt động từ thiện của các tăng ni, phật tử.

Hai là, chính quyền, đoàn thể địa phương. Đây là những đơn vị, tổ chức ở cơ sở trực tiếp thực hiện các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách và pháp luật của Nhà nước nói chung, trong đó có công tác quản lý hoạt động ASXH của Giáo hội. Trong những năm qua, chính

quyền một số địa phương đã tạo điều kiện để các tổ chức xã hội, trong đó có Phật giáo phát huy được vai trò của mình, thực hiện tốt hoạt động ASXH, bên cạnh đó còn một số chính quyền địa phương chưa sâu sát, chưa tạo điều kiện thuận duyên với việc làm từ thiện của Giáo hội để công tác này thực hiện tốt và có hiệu quả.

*Ba là, nền kinh tế thị trường.* Hiện nay chúng ta đang xây dựng nền kinh tế thị trường định hướng XHCN, tiếp tục đẩy mạnh công cuộc đổi mới, tạo ra một nền kinh tế năng động, hiệu quả hơn, nhân dân có đời sống tinh thần và vật chất đầy đủ hơn. Nhưng với cơ chế thị trường, quy luật cung - cầu, quy luật giá trị cũng đang làm thay đổi tâm lý của con người Việt Nam mà dễ dàng nhận biết được đó chính là đạo đức xã hội đang xuống cấp. Hoạt động ASXH của Giáo hội Phật giáo Việt Nam cũng không nằm ngoài tác động trên. Nhiều hoạt động từ thiện, nhân đạo của tăng ni, phật tử tiến hành chỉ nhằm mục đích thu vén kinh phí mà chưa chú tâm đến chất lượng dịch vụ, nhiều trường hợp lợi dụng hoạt động từ thiện, nhân đạo để làm lợi cho bản thân, thậm chí sử dụng các hoạt động từ thiện, nhân đạo như một kênh quảng cáo để quảng bá hình ảnh cá nhân, tổ chức chứ không phải thực lòng làm từ thiện. Ngoài ra, còn xuất hiện tình trạng bớt xén tiền từ thiện, sử dụng kinh phí quyền góp để phục vụ nhu cầu cá nhân. Tất cả những hạn chế đó đã gây cản trở, giảm hiệu quả của các hoạt động ASXH, làm xuất hiện tâm lý hoài nghi đối với các hoạt động từ thiện nhân đạo do phật tử phát động.

Mặt trái của nền kinh tế thị trường đã và đang có những tác động làm biến dạng các hoạt động từ thiện, nhân đạo, bảo trợ xã hội của các tôn giáo nói chung và Giáo hội Phật giáo Việt Nam nói riêng. Một số hoạt động được tiến hành không vì mục tiêu trong sáng, chưa chú trọng đến mục đích bảo đảm, duy trì cuộc sống hạnh phúc, bình yên của những người yếu thế mà chỉ chú tâm đến lợi ích cá nhân<sup>(3)</sup>. Những hành động xấu, hành vi trục lợi của một số cá nhân đã và đang gây ảnh hưởng không tốt đến hoạt động ASXH của Giáo hội. Điều này đã làm cho một số nhà hảo tâm nghi ngờ, không hưởng ứng các hoạt động từ thiện, nhân đạo của Giáo hội.

*Bốn là, sự phát triển của khoa học công nghệ.* Hiện nay, nhờ khoa học công nghệ phát triển mạnh mẽ, nhất là lĩnh vực công nghệ thông tin, đã hỗ trợ rất nhiều đối với công tác tuyên truyền hoạt động từ thiện, nhân đạo của Giáo hội Phật giáo. Nhiều tăng ni và phật tử đã thành lập những hội nhóm từ thiện, nhân đạo trên các trang mạng xã hội như Facebook, Zalo, Twitter để dễ dàng liên lạc giữa các thành viên có cùng thiện tâm, đồng thời đây cũng

là một kênh giám sát các hoạt động từ thiện của tín đồ đạo Phật. Mọi hoạt động từ thiện, nhân đạo đều được đăng tải thường xuyên, liên tục lên các trang mạng xã hội. Các cá nhân và tổ chức có thể kiểm tra, đánh giá từ xa hiệu quả của mỗi hoạt động ASXH do cơ sở hội Phật giáo tổ chức.

*Năm là, xu thế toàn cầu hoá, quốc tế hoá.* Toàn cầu hoá, quốc tế hoá cũng tạo điều kiện thuận lợi cho Giáo hội Phật giáo Việt Nam học tập kinh nghiệm về hoạt động ASXH của các tôn giáo trên thế giới. Quá trình hội nhập đã làm thay đổi tư tưởng, do vậy cũng dẫn đến hoạt động của một số tôn giáo, một số tín ngưỡng truyền thống bị thách thức. Hiện nay, ngoài việc hoạt động theo truyền thống, một số tôn giáo còn hướng đến thế tục hoá. Một số tôn giáo lớn không riêng gì Phật giáo ở Việt Nam mà còn có Thiên Chúa giáo, Tin Lành, Islam và Hindu□ cũng có xu hướng thế tục hoá, đi sâu vào đời thường gắn với những hoạt động từ thiện và tham gia chính trị. Quá trình hội nhập có ảnh hưởng đến hoạt động tôn giáo ở khía cạnh khác nhau ở từng quốc gia, khu vực. Để các hoạt động tôn giáo diễn ra theo đúng đường lối, chính sách, các tôn giáo thường nhấn mạnh đến những giá trị truyền thống văn hoá do văn hoá luôn gắn kết với tôn giáo.

#### ***Thứ hai, yếu tố chủ quan***

*Một là, tự tâm, tự nguyện của các tín đồ.* Theo thống kê của Ban Thường trực Hội đồng Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam, tính đến tháng 6/2019, số lượng tăng ni trong cả nước là 53.941 người, gồm 38.629 tăng ni Bắc Tông; 8.574 tăng ni Nam Tông Khmer; 1.754 tăng ni Nam Tông (1.100 chư tăng, 654 tu nữ); 4.984 khất sĩ; khoảng gần 50 triệu tín đồ và những người có niềm tin, yêu mến đạo<sup>(4)</sup>.

Đa số tín đồ, phật tử thẩm nhuần tư tưởng từ, bi, hỷ, xả của Phật giáo; thẩm nhuần tư tưởng □Cứu một người phúc bằng trăm phúc□ hoặc □Dù xây chín bậc phù đồ/Không bằng làm phúc cứu cho một người□ □Đó là yếu tố nội tại để tín đồ tự tâm, tự nguyện khởi tâm công đức. Thực tế cho thấy, không cần sự hô hào vận động, thuyết phục của chính quyền, đoàn thể, nhiều nơi phật tử tự nguyện tìm đến các tổ chức từ thiện, tổ chức chữ thập đỏ để đóng góp hoặc các phật tử tập hợp nhau lại thành nhóm tham gia các hoạt động ASXH. Thực tế cho thấy, nhiều phật tử tham gia tích cực các hoạt động ASXH dù chưa dư giả về mặt kinh tế. Lực lượng tham gia các hoạt động ASXH do Giáo hội Phật giáo tổ chức rất đông, thuộc các thành phần xã hội và lứa tuổi khác nhau. Đây là một lợi thế để Giáo hội Phật giáo có thể tổ chức hoạt động từ thiện mà

không phải tổ chức tôn giáo nào ở Việt Nam cũng có được.

Ngoài ra, Giáo hội Phật giáo Việt Nam có mối quan hệ rộng rãi với tất cả tổ chức và cá nhân có tâm lòng từ thiện ở trong và ngoài nước để vận động, hỗ trợ cho các chương trình từ thiện mà giáo hội khởi xướng. Trên tinh thần từ bi, cứu khổ của đạo Phật và truyền thống tốt đẹp của Phật giáo Việt Nam, tự bản thân mỗi tăng ni đều giác ngộ được việc làm từ thiện là trách nhiệm, bổn phận của mình, do đó bằng những hành động cụ thể của mình đã lôi cuốn được các tầng lớp nhân dân làm theo dễ dàng hơn. Ngoài ra, các vị tăng ni, phật tử bằng thân giáo, khẩu giáo, tạo được niềm tin sâu sắc cho mọi đối tượng và các □Mạnh Thường Quân□ ủng hộ. Đây là một trong những lợi thế của Giáo hội Phật giáo Việt Nam trong hoạt động ASXH hiện nay.

*Hai là, Thường trực Hội đồng Trị sự, các cá nhân tăng ni đứng đầu các Ban trực thuộc Giáo hội.* Để Phật giáo thực hiện có hiệu quả các vấn đề ASXH, cần nâng cao trách nhiệm của các thành viên Thường trực Hội đồng Trị sự, các cá nhân tăng ni đứng đầu các Ban trực thuộc Giáo hội. Họ nhận thức sâu sắc và toàn diện về ASXH và tham gia các hoạt động ASXH hiệu quả. Bên cạnh đó, cần thường xuyên sơ kết, tổng kết các hoạt động phật sự, tiến hành thảo luận, thống nhất thực hiện các chương trình phật sự khác.

Bên cạnh đó, việc hoàn thiện cơ chế, chính sách về ASXH là yếu tố tác động đến vai trò của Phật giáo. Việc tăng cường xây dựng và hoàn thiện hệ thống luật pháp về ASXH; hoàn thiện, sửa đổi những quy định, nội dung không còn phù hợp, các điều khoản bất cập... Cần rà soát, điều chỉnh, bổ sung các chính sách đã ban hành về ASXH, tiếp tục ban hành mới chính sách mới nhằm đảm bảo cơ sở pháp lý cho việc thực hiện đồng bộ, nghiêm túc; xây dựng cơ chế phối hợp hoạt động ASXH giữa Phật giáo với Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể chính trị-xã hội, có chính sách ưu đãi đối với cán bộ làm công tác tôn giáo ở cơ sở.

*Ba là, đội ngũ nhân sự tham gia hoạt động ASXH.* Trước hết, đánh giá chung đội ngũ nhân sự phụ trách quản lý và các giáo viên lớp học tình thương không được đào tạo chuẩn nên hoạt động còn nhiều hạn chế. Một số giáo viên thuộc cơ sở mầm non do Giáo hội thành lập thiếu về kỹ năng sư phạm, chỉ đảm bảo được khâu chăm sóc, còn khâu giảng dạy vẫn chưa tốt. Việc khám chữa bệnh mới chỉ dừng lại ở một số bệnh thông thường vì trình độ y, bác sĩ còn hạn chế.

Trình độ đội ngũ công chức làm công tác tôn giáo,

công tác bảo trợ xã hội còn hạn chế, chưa có tính chuyên nghiệp. Năng lực đội ngũ nhân sự tác động trực tiếp đến hiệu quả hoạt động ASXH; năng lực đội ngũ giáo viên, nhân viên trong một số cơ sở y tế, giáo dục, dạy nghề của Phật giáo còn hạn chế, chưa đáp ứng yêu cầu hiện nay.

*Bốn là, phương tiện, cơ sở vật chất.* Cơ sở vật chất cho các lớp học tình thương, các mái ấm tình thương nuôi dưỡng các cháu mồ côi còn thiếu thốn về mọi mặt. Các tăng ni sinh hoạt tôn giáo tại các thiền viện, tu viện không trực tiếp thực hiện các hoạt động sản xuất nhằm tự túc kinh tế, do đó nguồn tài chính phụ thuộc vào các phật tử và những người có tâm thiện. Bên cạnh đó, có thể thấy, trong hoạt động y tế, một số cơ sở khám, chữa bệnh không đáp ứng các điều kiện về cơ sở vật chất, về chuyên môn theo quy định của pháp luật. Các trang, thiết bị y tế lạc hậu, thiếu thốn; các đoàn khám chữa bệnh từ thiện của các tổ chức tôn giáo không có người có chuyên môn y tế; các cơ sở thuốc nam hoạt động chủ yếu bằng kinh nghiệm gia truyền, nhân sự không đủ điều kiện theo quy định của pháp luật để cấp chứng chỉ hành nghề. Hoạt động ASXH đảm bảo cho cá nhân và cộng đồng xã hội sinh tồn bền vững. Đây là một lĩnh vực rộng lớn, trong đó có sự tham gia của nhà nước, cá nhân, các tổ chức xã hội khác nhau. Phật giáo Việt Nam đã có nhiều đóng góp to lớn cho công tác ASXH, góp phần thực hiện xoá đói giảm nghèo, phát triển xã hội hài hoà, bền vững.

Về mặt giáo lý, Phật giáo đã cống hiến cho cộng đồng dân tộc Việt Nam một lối sống lành mạnh, hài hoà, tôn trọng và gìn giữ môi trường thiên nhiên; tạo ra sự chuyển hoá tinh thần xã hội từ các quan hệ đối kháng sang quan hệ hợp tác và tùy thuộc lẫn nhau, cùng hướng đến những giá trị nhân văn sâu sắc.

Về thực tiễn, Phật giáo Việt Nam đã thực hiện nhiều chương trình ASXH to lớn, góp phần xoá đói giảm nghèo, bảo trợ nhiều đối tượng xã hội khó khăn cơ nhỡ; cùng với nhà nước và các tổ chức xã hội khác thực hiện chính sách ASXH rất hiệu quả./.

(1) Nghị quyết số 15-NQ/TW, ngày 10/6/2012, Về một số vấn đề về chính sách xã hội giai đoạn 2012-2020, Hội nghị lần thứ 5 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khoá XI)

(2) Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (2016), Văn phòng Trung ương Đảng, H., tr.137

(3) Dương Quang Điện (Hoà thượng thích Thanh Điện) (chủ biên) (2020), *Tôn giáo với vấn đề an sinh xã hội*, Nxb. CTQG. Sự thật, tr.73.

(4) Dương Quang Điện (Hoà thượng thích Thanh Điện) (chủ biên) (2020), *Tôn giáo với vấn đề an sinh xã hội*, Nxb. CTQG Sự thật, tr.55.